

PITANJA ZEN UČITELJU

Pitanja zen učitelju

Tajsen Dešimaru

BABUN
BEOGRAD
2007

Naslov originala:
„Question a un Maitre Zen” – Taisen Deshimaru
Copyright na prevod za Srbiju
IP BABUN

Izdavač
IP BABUN
Urednik: Dragan Paripović

Prevod: Gordana Bujagić
Lektura: Goran Bojić

Štampa: Lukaštampa, Beograd,
Tiraž: 777
Prvo izdanje

ISBN 978-86-83737-49-9

SADRŽAJ

Uvod Evelin	9
Put sredine	11
Ljudsko biće	21
<i>Ego</i>	23
<i>Karma</i>	33
<i>Iluzije, vezanost, patnja</i>	39
<i>Pomoći drugima</i>	47
<i>Dobro i zlo</i>	55
<i>Smrt</i>	59
Buđenje	71
<i>Svest</i>	73
<i>Nepostojanost, ovde i sada</i>	85
<i>Satori</i>	93
Zen i zapad	99
<i>Savremena civilizacija</i>	101
<i>Svakodnevni život</i>	107
<i>Zen i hrišćanstvo</i>	115
<i>Dijalog sa hrišćanskim monasima</i>	123

Praksa	131
<i>Raditi zazen</i>	133
<i>Položaj</i>	141
<i>Tradicija</i>	155
Zazen	179
<i>Položaj buđenja</i>	181
<i>Rečnik nepoznatih reči</i>	185
<i>Tradicija</i>	155

UVOD

Zen je učenje o večnosti, večnosti koja je samo niz pojedinačnih trenutaka koje je važno duboko živeti. Budite oprezni, kažu zen učitelji, izoštrite vašu pažnju bolje od najfinijeg mača. Samo tada ćete biti na Putu, samo tada ćete pomoću nje moći da brzo obavite svaku stvar. Jer dobiti se može samo ako se sve napusti. Ako otvorimo šake, možemo da primimo sve; ako smo prazni, možemo da udomimo čitav svemir. Praznina je stanje duha u kome se ne vezujemo ni za šta i u potpunosti živimo sadašnji trenutak.

Zen je iskustvo, praksa tela, zazen, postojanje u sadašnjem trenutku, s onu stranu svih postojanja u univerzumu, dostizanje dimenzije Bude i život u toj dimenziji. Kada je ljudski mozak miran, telo nepokretno, u stanju dubokog spokoja, ljudski mikrokosmos je savršena i skladna slika makrokosmosa. Tokom zazena, koncentrišući se na položaj tela i lagani ritam disanja, postižući polagano i produženo izdisanje koje donosi nekakvu sve moćniju snagu u *haru* (donji deo trbuha, okean energije), uspostavlja se prava harmonija koja stvara stanje budnosti. To

je uzvišeno stanje koje se ostvaruje samo po sebi, nesvesno, prirodno, automatski, bez svesne volje, bez traženja, prostim zaboravljanjem na telo i duh.

Zazen je povratak normalnom, izvornom stanju tela i duha, jedinstvo objektivnog i subjektivnog, krajnja svest iznad prostora i vremena, večnost.

Sve što postoji nestalno je, promenljivo, bez *noumena*, *ku* (praznina); za pojavni svet postoji jedino stvarnost stalne promene; tako je i ego bez *noumena*, bez prave suštine; on je prosta trenutna aktualizacija jednog niza međuzavisnih uzroka. Tako prava suština tela i duha ne postoji; njihova suština je mogućnost postojanja, potencijalnost pojavne manifestacije; ta mogućnost je osnovna kosmička moć.

Budnost, istinski satori postoji u nama samima. Nema potrebe tražiti ga negde drugde. Praktikovanje zena je samo po sebi satori. U stanju budnosti nema više ni uzrastanja ni opadanja. To je autentična sveukupnost deset hiljada pojava koje je nemoguće shvatiti. Svest se pruža u beskonačno, to je najveća sloboda, istinska duhovnost.

Naslednik učitelja prenošenja, Tajszen Dešimaru, došao je u Evropu pre više od šesnaest godina da bi tu doneo izvorni zen. Rođen 29. novembra 1914. u Japanu, u pokrajini Saga, još u svom detinjstvu je sreo učitelja Kodoa Savakija (*Kodo Sawaki*), odvažnog reformatora koji se vratio izvoru zena. Tajszen Dešimaru je studirao na Univerzitetu Jokohama, da bi se potom našao na odgovornom mestu u poslovima sa rudama jednog industrijskog preduzeća. Za vreme rata bio je poslat u Indoneziju, što ga nije mnogo omelo da nastavi da sledi učenje svog učitelja Kodoa Savakija i da redovno praktikuje zazen.

Učitelj Dešimaru je stigao u Pariz krajem 1967. godine kako bi tu doneo seme zena, sledeći ono što mu je uvek govorio njegov učitelj. On je u Parizu osnovao jedan *dodō*, docnije unapređen u zen hram 1975., kao i jedan manastir, Žandronijer, u blizini Blua. Njegova misija se postepeno proširila i njegovih učenika je bilo sve više. Podignuto je više od 120 *dodōa* u svetu. Ivamoto Zenđi (*Iwamoto Zenji*), vođa soto zena i predsednik Japanske budističke federacije, rekao je o njemu da je on „Bodidarma (*Bodhidharma*) modernih vremena”. 30. aprila 1982., Tajszen Dešimaru je preminuo, ostavljajući svojim učenicima suštinu svog učenja i misiju da sada oni prenose praktikovanje pravog zena.

U soto zenu učitelj svoje učenje prenosi kroz praktikovanje zazena, tokom *kusena* (usmeno učenje), za vreme zazena, ali i predavanjima i *mondoima* (*mon*: pitanja, *do*: odgovori), sa svojim učenicima. Učitelj često više odgovara duhu osobe nego njenom pitanju. Odgovor, prevazilazeći razum, dodiruje nesvesno i stvara šok, potres u telu i duhu. Učitelj zena govori čitavim svojim bićem. Pravi zen se prenosi „*I shih den shin*” od moje duše tvojoj duši.

Evelin de Smet (*Evelyn de Smedt*)

PUT SREDINE

*Po ridim listovima dugih zimskih meseci
Neuprljani sneg nečujno svetluca
Pod mesečevim zracima
Koje reči bi mogle da opišu neopisivu lepotu.*

(Učitelj Dogen, XIII vek)

– Tvoje reči „Zen je iznad religija” mogu navesti na pomisao da zen treba da zameni i da učini da nestanu sve religije. Šta tačno misliš o tome?

– Religije ostaju ono što one i jesu. Zen je meditacija. U osnovi svih religija stoji meditacija. Današnji čovek snažno oseća potrebu da se vrati izvoru religioznog života, čistoj suštini koja je u najdubljem delu njega samog, i koju on jedino može da otkrije doživljenim iskustvom. On ima potrebu da koncentriše svoj duh kako bi pronašao vrhovnu mudrost i slobodu, koja je duhovnog karaktera, nasuprot uticajima koji su mu nametnuti okruženjem.

Ljudska mudrost nije dovoljna, ona je nesavršena. Jedino univerzalna istina može dati vrhovnu mudrost. Uklonite reč zen i na njeno mesto postavite sledeće: Istina, Kosmički poredak.

– Kada je zen nastao u istoriji budizma?

– Od Bude, kada je on doživeo prosvetljenje ispod drveta *bodi*. Nakon toga na budizam su izvršile uticaj tradicionalne indijske religije i filozofije. On je potonuo u knjiška učenja i asketizam, kao što je to slučaj u sistemu *teravada*.

Tako je Bodidarma otišao iz Indije da bi presadio pravi zen u jednu novu zemlju, Kinu. Potom je budizam ostario u Kini,

kao što je sada na zalasku u Japanu. Položaj, zazen, je suština budizma. U Kini, u Japanu, praktikovanje zazena se gubi, i zato ga ja donosim na sveže evropsko tlo.

– Često se kaže da je budizam put sredine, put ravnoteže, dok na Zapadu pojam zlatne sredine odgovara građanskom moralu. Možete li da kažete nešto o zlatnoj sredini u odnosu na zen?

– Put sredine ne znači naći se između dve lepe žene i ljubiti i jednu i drugu. Ne, to nije to. U budizmu put sredine znači ne suprotstaviti subjekt objektu. U evropskoj civilizaciji uvek je prisutan dualizam. Na primer, materijalizam je suprotstavljen spiritualizmu. Evropljani mnogo vole „izme”. Budizam, hristijanizam (hrišćanstvo)... Ti „izmi” su jedna relativnost, dok su materijalno i duhovno celina i ne suprotstavljaju se. Upravo zato su se materijalizam i komunizam digli protiv hrišćanstva (hristijanizma). Ali, komunizam nije potpun, jer posmatra stvari samo sa materijalnog aspekta. A hrišćanstvo pak samo sa duhovnog, što je isto tako nepotpuno. Neki hrišćani nisu takvi, ali za tradicionalne hrišćane, hrišćanstvo je samo duhovnost.

Duh i telo su jedna ista stvar, kao dve strane lista papira. U svakodnevnom životu ne mogu se odvojiti jedno od drugog. Jedan voli duhovno; drugi materijalno. Ako hoćemo da razumemo, onda treba pronaći put sredine; duhovno je materijalno i materijalno postaje duhovno. Duh postoji u svakoj od naših ćelija i na kraju, sam duh je telo, a samo telo jeste duh. Ostaju aktivnost, energija, koji nisu dvojni.

Put sredine integriše sve. Najviša dimenzija je *mušotoku*, put sredine (vidi rečnik nepoznatih reči). Zen je put sredine. Ali ne

treba se zavaravati tom rečju „sredina”: između materijalnog i duhovnog, treba prihvatiti obe stvari, kao lice i poledinu lista papira. Upravo zato je teško razumeti zen.

Put sredine je put iznad. Teza, antiteza, sinteza, evropsko razmišljanje se uvek tako predstavlja. Materijalno–teza; duhovno–antiteza. Zen vidi put sredine, put sinteze.

– Vera je važna u budizmu i u zenu, postoje razni objekti vere: zazen, kesa, učitelj. Ali, šta je to vera?

– Šta god vi hoćete. Svi smo različiti. Za svakog se objekt vere razlikuje. Svako mora da sazna, da sam spozna objekt svoje vere. Vi morate verovati u ono što vas najviše impresionira. Ne mogu to ja da kažem, da objektivno odredim. To je veoma važno. U gotovo svim religijama vam se kaže: vi morate da verujete u ovo, u ono, u Boga, u Budu. Ja se ne slažem. Vi to treba da nađete u vama samima. Duhovnik može da vas prati do obale reke, ali ne može da pije za vas niti da vas natera da pijete. To je subjektivni problem. Zato ja odgovaram: kako god vi hoćete! Ali najvažnije je da se veruje. Da se veruje u uzvišeno, u vrhovno. Šta je istinito? Na mudrosti uma je da o tome odluči...

Bog, Buda, krst.... Uopšteno, veruje se prema svojim genima, prema svom nasleđu, svom vaspitanju, svojoj porodičnoj sredini, svojim telesnim navikama. Ali zaista...

Pas sledi svog gazdu, zaboravlja sve ostalo kad ugleda svog gazdu. Njegov mozak se menja. On je veran, veruje svom gazdi. To je tako: duboka ljubav je važna u veri.

Što se tiče krajnje vere, ja ne mogu da je odredim za vas. Vi o tome morate sami da odlučite. Ne radi se samo o formi. Ja

sam zen monah, i kao i Dogen, kao Nagarduna, ja verujem u *kesu* kojoj je ime dao Buda. To je večno predanje. Ako hoćete da verujete u Budu, vi to možete. Ali, ja ne mogu da odlučim za vas. Vi sami morate da pronađete odgovor.

– *Da li čovek mora da napusti svoju religiju da bi sledio zen?*

– Kako god hoćete. Treba sami da odaberete. Morate da pronađete suštinu, ovde i sada, da odredite šta je važno vama samima. Koje je rešenje za vaše probleme?

Religije su suviše često samo dekoracije. Treba poznavati tekstove, treba poznavati poredak ceremonija. Ali to nije važno. Religije i filozofije se previše obraćaju mašti, i upravo zato postaju slabe. Vi morate da strgnete te dekoracije i da potražite ono što je važno. Pronađite istinsku suštinu svake religije.

– *Da li pojam greha postoji za nekog ko praktikuje zen?*

– Problem greha u hrišćanstvu i budizmu je različit.

U hrišćanstvu postoji praroditeljski greh: Adam, Eva, jабuka i zmija. U budizmu, svi vidovi postojanja sadrže božansku ili Budinu prirodu. Potpuno drugačije poimanje je veoma teško objasniti. Sve što postoji, čak i kamenje, sve što je materijalno, animalno, biljno, izvorno sve u osnovi ima Budinu prirodu.

U istočnjačkoj filozofiji postoje dve vrste škola:

U prvoj, loš duh potiče upravo od prvobitne čovekove prirode.

Ali u većini škola se veruje da u izvornoj osnovi duha i čitavog sveta stoji dobro. To je posebno tako u budizmu. Čitav svet ima Budinu prirodu, ali je okolina i karma menjaju. I upravo karma postaje greh, karma koja nam je predata preko svih naših predaka, i koja vrši uticaj na naš čist duh. To je razlog zbog koga je zlo prisutno. Kada više ne bude karme, mi se možemo vratiti u normalno, prvobitno stanje.

Ako se radi zazen, karma se okončava i greh nestaje. Dalja objašnjenja bila bi vrlo komplikovana. Beba u stomaku svoje majke je bez greha, ali ona već nosi karmu svih svojih predaka u genima.

Preksinoć je ovde bio jedan mladić koji je po prvi put radio zazen i rekao: „Zaista sam razumeo šta je to istinska tišina. Sve do danas, nikada nijedan sat nisam ostao u tišini. Samo u mom krevetu sam u tišini, a još ponekad i pričam dok spavam. Ali za vreme zazena, ovde, prava je tišina”. Rekao sam mu: „Bio si već u tišini u stomaku tvoje majke; taj momenat je takođe bio potpuna tišina”. Ali, on mi je odgovorio: „Moja majka je sve vreme pričala i moja karma je loša. Ja stalno imam želju da pričam, i za vreme zazena mi je teško da ne govorim”.

Ali, u svačijem početku je tišina i vi to morate da razumete. Jedino je tišina vaš pravi početak.

Najpre tišina, a potom govor bez prestanka. Tako 20, 30, 50 ili 60 godina vi pričate bez prestanka. Dakle, vi se potpuno iscrpate i to se završava potpunom tišinom u kovčegu. Tišina je, dakle, to što neprestano traje. Samo vaša svest i tišina jesu večno, normalno stanje vašeg duha. To je *ku, nirvana, san-te*, istinski početak. U zenu se kaže da se treba vratiti izvornoj tišini, kao što se u hrišćanstvu kaže da se treba vratiti stanju pre greha.

Ako radite zazen, vi se vraćate stanju od pre greha.

– *Zašto evocirati sliku vraćanja počecima, a ne sliku buđenja za ono što dolazi?*

– Šta znači razbuditi se? Razbuditi se za šta? Evropljani stalno imaju ideju o prosvetljenju. Satori takođe znači „buđenje”. Ljudi jako vole da se bude, ali za šta? Lakše je vratiti se malo unazad. Beba je čista. Ona je istinski slobodna. Nije uopšte komplikovana. Ona ne misli, nema potrebu da vodi ljubav, hranu joj daje majka, plače kad to želi... ona ne misli.

Treba da shvatimo šta je to sloboda. Ako se misli samo čeonim režnjem, postaje se komplikovan: tako je evropska filozofija postala komplikovana.

Treba se vratiti poreklu ljudskog bića. To je teško.

To je koan...

– *Može li se onda reći da tigar, mačka, životinje u celini, žive istinski zen?*

– Da, životinje žive pravi zen. Pošto su one takve, čovek mora da napreduje u odnosu na njih. Golubovi su veoma jednostavni, veoma mirni, ni najmanje nisu komplikovani. Ponekad, vi treba da gledate kako žive životinje, ali morate i da se služite vašim čeonim režnjem.

Evropljani vole da budu samo sa jedne ili sa druge strane: ili vole religiju ili je mrze; većito jedna priča o suprotnosti. Mi treba da uskladimo religiju sa komunizmom, američki kapital sa arapskim duhom. U stalnoj borbi i oprečnosti ne može se pronaći istinski mir. Potrebna je, dakle, jedna posredna

religija. Nju niko nije pronašao. Jedino zen to može da postigne. To je princip pet pretpostavki budizma: ne samo teza, antiteza i sinteza, već i usklađivanje celine i prihvatanje svih protivrečnosti.

LJUDSKO BIĆE

EGO

– Šta je to ego?

– Ego je ego. To je zazen... kao u onoj Sokratovoj izreci: „Spoznavaj samog sebe”.

Ja uvek kažem: vi morate da razumete ego.. a na kraju, ega nema, nema supstance u egu. Gde smestiti tu supstancu...U nos? mozak? pupak? glavu?... teško. U duh? Ali šta je to duh? To postaje problem, najveći problem psihologije, filozofije i religije.

Ja sam objasnio da mi nemamo *noumena*. Ego se menja od trenutka do trenutka; juče, danas... on nije isti. Naše telo se menja, naše ćelije takođe. Kada se kupamo, na primer, sve mrtve ćelije našeg tela se ljušte. Naš mozak i naš duh se menjaju, i tako od detinjstva do zrelog doba, oni nisu isti.

Gde je onda ego? On je jedno sa kosmosom. On nije samo telo, duh, već je Bog, Buda, suštinska kosmička sila.

Pronaći istinsku večnost nije nešto sebično, već autentična istina, pravi *noumen*; takva je istinska religija koju treba da stvorimo.

Naš život je povezan sa kosmičkom moći, on je u uzajamnoj zavisnosti sa svim što postoji. Mi ne možemo da živimo sami; mi zavisimo od prirode, od vazduha, od vode. Tako ne možemo da postanemo egoisti... to je veliki satori.

Jalovo je biti egoista, jer smo svi uzajamno zavisni, ceo svet i sve stvari. Takođe, nije neophodno da se čuva za sebe.

Ovo je veoma važno.

Montenj je, takođe, u svojim „Esejima” napisao: „Svi gledaju spolja, ja pak hoću da gledam unutra”. Neophodno je da se pogled upravi ka unutrašnjem, iako većina ljudi gleda samo ka spoljašnjem. U savremenoj civilizaciji, više nego ikada, mi moramo da pogledamo sebe same. Objektivni pogled je ugodan, subjektivni pogled to nije...

– Rekao si da bismo morali da imamo ego i da budemo iznad tog ega. Šta to znači?

– To izgleda protivrečno. Ali, imati jak ego nije isto što i imati sebičan ego.

Vi morate da imate poverenja u sebe same. Morate da pronađete vaš pravi ego i da istovremeno napustite vaš ego. Ako nastavite zazen, vaš pravi ego postaje jak i vi nalazite vaše sopstveno ja. Vi ne možete da se zamenite sa nekim drugim telom. Niste sastavljeni samo od organa i kose. Vi posedujete i vašu sopstvenu osobenost. Ali da biste je pronašli vi morate da napustite vaš ego, da napustite sve, kako bi ostao samo pravi ego.

Svako ima neku karmu, nosi sa sobom blato i prašinu, ali očišćeni od svega toga vi možete da pronađete vašu sopstvenu izvornost.

– Biti drugačiji od drugih znači takođe samoću. Da li je moguće da se kroz zazen nauči da se bude sam, da se prihvati samoća?

– Ako nastavite sa zazenom, vaše karakteristike se menjaju. Vaše tužno lice se skroz–naskroz transformiše, nesvesno, prirodno, automatski. To je put koji vas menja, koji vas vodi normalnom stanju.

Vi ne treba da pokušavate da pobegnute od samoće postajući suviše „diplomata” ili zaviseći od drugih. Samoća je dobra. Zen, to je samoća. Postati blizak sa samim sobom za vreme zazena znači biti potpuno sam, ali i sa drugima, sa kosmosom.

– Šta je to individualnost?

– Individualnost i snažan ego su dve različite stvari. Vratiti se svom izvornom stanju je veoma važno: vi i ja nismo slični. Vi niste nešto drugo do vi. Vaš zadatak je da pronađete vaše pravo ja. Pomoću zazena, vi možete da prekinete vašu lošu karmu.

Moderno obrazovanje sve ujednačuje; to je jedno masovno obrazovanje, pa čak ni sami roditelji nisu u stranju da pojme duboku individualnost svoje dece.

Zazenom možete da ostvarite tu individualnost, da je učinite snažnom. To je zadatak jednog verujućeg čoveka, da tome uči druge. U naše doba obrazuje se samo intelekt, a ne individua sama po sebi.

– Ti kažeš: kada se radi zazen, čovek je Buda ili Bog, a s druge strane, kažeš da treba odbaciti ego... kako to pomiriti?